

Розділ VI

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

УДК: 81' 373. 613

DOI: <https://doi.org/10.32366/2523-4269-2019-67-2-131-135>

Баланаєва Оксана Василівна,

кандидат філологічних наук

(Донецький юридичний інститут МВС України,
м. Кривий Ріг)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0102-0911>

ФОРМУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

У роботі досліджено процес формування лінгвістичної компетенції майбутніх юристів під час викладання латинської мови. Формування лінгвістичної компетенції розглядається як одна з найважливіших цілей у процесі підготовки фахівця. У сучасній методичці зазначена компетенція вважається одним із компонентів міжкультурної комунікативної компетенції. Розглянуто основні засоби, що сприяють формуванню цієї компетенції. Вивчено можливості ефективного засвоєння лексики та граматики латини.

Ключові слова: лінгвістична компетенція; латинська мова; юридичний термін; професійна мова.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних напрямків у державній політиці щодо реформування закладів вищої освіти й підвищення соціального статусу професіоналів інтелектуальної праці є вдосконалення професійної підготовки фахівців, зокрема юристів. У зв'язку із цим є актуальним формування професійної успішності особистості, що має вагомое значення для фахівців і передусім для осіб, пов'язаних із соціальною діяльністю. Професіоналізм фахівця виявляється у взаємодії з іншими людьми. Особистість формується в процесі розвитку способу ставлення суб'єкта діяльності, зокрема майбутнього юриста, до зовнішнього світу, і в цьому процесі виявляються його загальнолюдські та професійні знання й досвід. Уважається, що суб'єкт стає соціально цінним як суб'єкт діяльності, тобто формується як особистість, коли зі споживача він перетворюється на творця соціально-економічних відносин. У цьому аспекті розвиток особистості розглядається через розвиток системи його професійної діяльності. Слід виділити компоненти такої діяльності: професійні кваліфікації, знання іноземних мов, уміння міжособистісного спілкування та вміння працювати в команді, готовність до безперервної освіти, ініціативність та ін. З огляду на глибокі структурні реформи в сучасній вищій освіті (у рамках Болонського процесу) звернення до міжкультурного аспекту вважається багатьма методистами необхідним і важливим елементом у процесі навчання іншої мови. Професійна мова фахівця є невід'ємною складовою такого роду діяльності. Формування лінгвістичної компетенції розглядається як одна з найважливіших цілей під час підготовки фахівця.

Аналіз останніх публікацій. Окреслене питання актуалізується в роботах багатьох дослідників: В. Воловича [1], В. Євдокимова[2], С. К. Бостана [3], В. Журавського [4], М. В. Кравчука [5] та ін. Вивчення проблем і визначення тенденцій в системі вищої юридичної освіти дозволяють виділити такі основні напрямки в реформуванні, як відповідність вищої юридичної освіти сучасним вимогам, якість освіти, фінансування й управління, співпраця та соціальне партнерство [4]. Успішна робота за вказаним напрямком може здійснюватися лише завдяки виконанню певних завдань – завершенню розробки державних стандартів вищої юридичної освіти [5, 11], формуванню змісту вищої юридичної освіти відповідно до вимог стандартів [4].

Метою дослідження є визначення напрямків поетапного формування лінгвістичної компетенції в майбутніх юристів.

Виклад основного матеріалу. Лінгвістична компетенція, на думку фахівців, це володіння сукупністю знань про мову, здатність розпізнавати, називати й визначати лінгвістичні поняття, оперувати лінгвістичними фактами [7, с. 357].

У сучасній методиці зазначена компетенція вважається одним із компонентів міжкультурної комунікативної компетенції. Це питання є значущим у викладанні іноземної мови студентам юридичних спеціальностей.

На заняттях з іноземної мови в майбутніх фахівців необхідно розвивати здатність виробляти та інтерпретувати певні висловлювання, які побудовані згідно з нормами відповідної мови. Студент повинен володіти деякими знаннями про способи представлення ціннісних орієнтацій конкретної культури в мові, яка вивчається, про способи представлення цінностей рідної культури в рідній мові і вміти застосовувати їх на практиці в процесі комунікації. Формуванню лінгвістичної компетенції фахівця сприяє вивчення однієї класичної мови (латини) і хоча б однієї сучасної іноземної мови.

Курс латинської мови на юридичних факультетах, який базується на вивченні термінології права, надає широкі можливості для забезпечення поглибленого вивчення як основних предметів, так і прикладних (іноземна мова). Цей курс не тільки формує професійну мову майбутніх фахівців, але також допомагає освоїтися в спеціальності. Справедливо зазначено, що своєчасне успішне оволодіння мовою права стимулює інтерес до широкого кола дисциплін, активізує розумову діяльність, дозволяє глибше проникнути в досліджуваний матеріал, доторкнутися до витоків. Викладання латинської мови зараз є невід'ємним атрибутом робочих навчальних планів у юридичних закладах вищої освіти і на юридичних факультетах університетів. Ознайомлення з деякими програмами курсу «Латинська мова» для юридичних закладів вищої освіти (далі – ЗВО) дозволяє зробити висновки про те, що з метою підвищення ефективності навчання слід включити деякі теми в зазначені програми. До таких тем належать «Типологія юридичної літератури латинською мовою», «Латинські запозичення в англійській, німецькій та французькій мовах». У немовних ЗВО курс латинської мови має загальне спрямування і не має на меті підготовку фахівця, який професійно працює з античними або середньовічними пам'ятками писемності. На думку О. Ю. Мусорина, не є доцільним обмежити знайомство студентів з латинською мовою, лексико-граматичними вправами і роботою з текстами. Видається вкрай корисною робота з пошуку латинських запозичень у досліджуваній іноземній мові. Особливо корисна робота не з прямими запозиченнями, а з кальками [8]. Студентам може бути запропонована також тема «Словотворчий аспект у навчанні іншомовної професійної лексики фахівця (на основі юридичної лексики)».

Латинська мова перетворилася на своєрідний міжнародний лексичний фонд, багатство якого дозволяє черпати з нього не тільки необхідні мовні елементи, але й словотвірні моделі [9, с. 81]. Знання латинських елементів і словотворчих моделей дозволить студентам зрозуміти значення незнайомих лексичних одиниць без звернень до словника і поступово розширити свій вокабуляр. Вивчення зазначених тем надасть можливість за такий обмежений період навчання (приблизно 30 годин за один семестр) сформувати у студентів навички елементарного аналізу того чи іншого мовного явища. Адже невелика кіль-

кість годин, що відводиться на викладання латинської мови, відсутність у студентів навичок роботи з мовними структурами вимагають більш інтенсивних методів викладання мови; припускають розробку циклу вправ, що сприяють успішному засвоєнню лексичного та граматичного матеріалу [8]. Виклад матеріалу доцільно здійснювати за допомогою таблиць, різноманітних схем, що дозволить активізувати засвоєння великого обсягу інформації за такий короткий період навчання. Читання й переклад уривків із творів, що належать до різних жанрів юридичної літератури (*Digesta*, *Epistulae*, *Quaestiones*, *Institutiones* та ін.), дозволить студентам провести аналогію із жанровою своєрідністю сучасної юридичної літератури.

Важливим етапом в освоєнні основ елементарної граматики латинської мови, юридичних термінів є самостійна робота студентів. Під час підготовки до участі в проведенні бесід за темою «Внесок видатних юристів у розвиток римського права» необхідні знання основ цієї правової дисципліни. Оперування фактами із життя римських юристів, аналіз їхньої діяльності та творів передбачає певну обізнаність у цьому.

Викладання латини доцільно здійснювати паралельно з вивченням курсу «Римське право». Цілком виправдано його вважають фундаментальним ресурсом розвитку юридичних наук, саме тому воно вивчається в провідних навчальних закладах світу протягом багатьох століть. Професійно-орієнтована лексика латини є основою в процесі формування професійної мови юриста, його лінгвістичної компетенції.

Ознайомлення з новою юридичною термінологією на заняттях з латинської мови необхідно здійснювати з позицій становлення термінологічної одиниці, уведення додаткової інформації про слово з латини. У цьому випадку вважається доцільним короткий екскурс у сферу термінології, зокрема юридичної. Для подальшої роботи з досліджуваної проблеми необхідно дати чітке визначення поняття «юридичний термін». У процесі навчання корисно ознайомити студентів з думками різних дослідників щодо тієї чи іншої проблеми. Деякі з них вважають, що досі в лінгвістиці остаточно не вивчено багато аспектів юридичної термінології, та й саме поняття «юридична термінологія» ще не параметризовано повністю [10, с. 46]. У монографічному дослідженні С. П. Хижняка «Юридична термінологія: формування і склад» запропоновано таку дефініцію: термінологічним слід вважати будь-яке слово або словосполучення, яке виступає в номінативній функції і означає ключове поняття елемента правової норми [9, с. 24], яка, на наш погляд, адекватно відображає специфіку значення й функціональне навантаження терміна. На заняттях необхідно звернути увагу на термінологію як предметну сферу спеціальної лексики, де функціонують лексичні одиниці як загальнозмістовного, так і вузькоспеціалізованого вживання, що викликає труднощі під час виокремлення термінологічної лексики зі словникового складу мови. Основна відмінність термінів від загальнозживаних слів полягає в спеціальній сфері їхнього вживання, обумовленої функцією номінації – найменування, позначення того чи іншого поняття. Ця функція є найбільш важливою, тому що визначає не тільки належність терміна до спеціальної галузі знань, а й інші його властивості.

Загальнозживаними властивостями термінологічних одиниць у сфері юридичної термінології є: співвіднесеність зі спеціальним поняттям – елементом правової норми; номінативна функція; наявність точної дефініції; системність як можливість «включення» у термінологічне поле; стабільність; «відносна» моносемантичність. Необхідно згадати, що протилежні точки зору лінгвістів стосуються проблеми залежності / незалежності від контексту і наявності / відсутності конотативних елементів семантики, тобто стилістичної нейтральності або, навпаки, експресивного та емоційного забарвлення, «породженого» певним типом контексту. Цей матеріал пропонується викладати на кількох заняттях, поетапно, щоб до моменту завершення вивчення мовного курсу в студентів сформувалися певні навички розмежування слова-терміна і слова-нетерміна.

Висновки. Формування лінгвістичної компетенції розглядається як одна з найважливіших цілей під час підготовки фахівця. У роботі подано основні засоби, що сприяють формуванню цієї компетенції. Вивчено можливості ефективного засвоєння лексики та

граматики латини. Формування в майбутніх юристів навичок та умінь уживання юридичних термінів, професійної мови є перспективним напрямком у процесі підготовки фахівців. Заняття з вивчення латинської мови зможуть забезпечити формування вищевказаних навичок. Тому навчання й контроль лінгвістичної компетенції слід розглядати як ключові елементи в сучасних програмах з іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Волович В. Болонский процесс и новая парадигма образования в Украине. *Социология: теория, методы, маркетинг*. 2004. № 4. С. 189–199.
2. Евдокимов В. О правовых реформах в Украине сквозь призму 20-летней деятельности Союза юристов Украины. 2011. URL : <http://www.lawyersunion.org.ua/?p=2231> (дата звернення: 22.12.2015).
3. Бостан С. К. Фундаментальна фахова підготовка правника в контексті «Концепції розвитку юридичної освіти в Україні». URL : http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/6734/konf_suchyuridosvita.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 03.05.2017).
4. Журавський В. Проблеми юридичної освіти. *Дзеркало тижня*. 25.01.2003. № 3. URL : http://dt.ua/EDUCATION/problemi_yuridichnoyi_osviti-30865.html (дата звернення: 26.08.2012).
- Кравчук М. В. Основні напрями реформування та стандартизації вищої юридичної освіти. *Порівняльно-правові дослідження*. 2009. № 1. С. 161–167. URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/handle/123456789/18363> (дата звернення: 15.06.2015).
6. Проект Концепції вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/koncersiya-vdoskonalennya-pravnichoyi-yuridichnoyi-osviti-dlya-fahovoyi-pidgotovki-pravnika> (дата звернення: 27.09.2015).
7. Монашненко А. М. Формування лінгвістичної компетенції у майбутніх перекладачів. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Серія : Педагогіка, психологія, філософія. 2013. Вип. 192 (1). С. 354–358. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnu_red_2013_192%281%29_58 (дата звернення: 18.11.2015).
8. Мусорин А. Ю. Преподавание латинского языка в неязыковом вузе. *Материалы 1-й метод. конф. профессорско-преподавательского состава Института экономики и менеджмента*. Новосибирск, 1999. С. 32–34.
9. Хижняк С. П. Юридическая терминология: формирование и состав. Саратов : Изд-во Саратовского ун-та, 1997. 134 с.
10. Буянова Л. Ю., Шипков К. А. О семантико-понятийном модуле юридической терминологии. *Язык в мире и мир в языке : материалы междунар. науч. конф.* Сочи; Карлсруэ; Краснодар, 2001. С. 5–48.

Баланаева Оксана Васильевна,
кандидат филологических наук
(Донецкий юридический институт МВД Украины,
г. Кривой Рог)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0102-0911>

ФОРМИРОВАНИЕ ЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У БУДУЩИХ ЮРИСТОВ

В работе исследуется процесс формирования лингвистической компетенции будущих юристов во время изучения латинского языка. Рассмотрены основные средства, способствующие формированию этой компетенции. Исследованы возможности эффективного усвоения лексики и грамматики латинского языка.

Ключевые слова: лингвистическая компетенция; латинский язык; юридический термин; профессиональный язык.

Balanaeva Oksana Vasylivna,
PhD in Philology
(Donetsk Law Institute of MIA of Ukraine, Kryvyi Rih)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0102-0911>

ACQUIRING LINGUISTIC COMPETENCE BY FUTURE LAWYERS

Improving the professional training of specialists, in particular lawyers, is becoming one of the priorities of the state policy on reforming institutions of higher education and enhancing the social status of intellectual work professionals. Acquiring linguistic competence is considered one of the most important goals in training of a specialist. In modern methodology, the said competence is believed to be one of the components of intercultural communicative competence. This issue is significant as far as teaching of a foreign language to law students is concerned. Studying one classical language (Latin) and at least one modern foreign language contributes to acquiring the linguistic competence by a specialist. The Latin language course at a law school, based on the study of legal terminology, offers ample opportunities for in-depth learning of both main subjects and applied ones (a foreign language). That course not only forms the professional speech of the future specialists, but also helps them to find their bearings in the specialty. The professionally-oriented Latin vocabulary is the basis for the process of forming the professional language of a lawyer and his/her linguistic competence. The acquaintance with the new legal terminology in the Latin language classes should be carried out from the standpoint of the formation of a terminological unit and the introduction of additional information about a Latin word. In this case, it seems appropriate to digress briefly from the field of specialized terminology, in particular of the legal one. Teaching the Latin language is nowadays an integral part of the working curricula at independent law schools and law faculties of universities. Teaching future lawyers skills and competences in the use of legal terms and the professional language is a promising area in the process of training specialists. Latin lessons can provide acquiring the above skills. Teaching linguistic competence and monitoring thereof should therefore be considered as key elements in the present-day foreign language curricula.

Key words: *linguistic competence; Latin; legal term; professional language.*

Надійшла до редколегії 15.04.2019